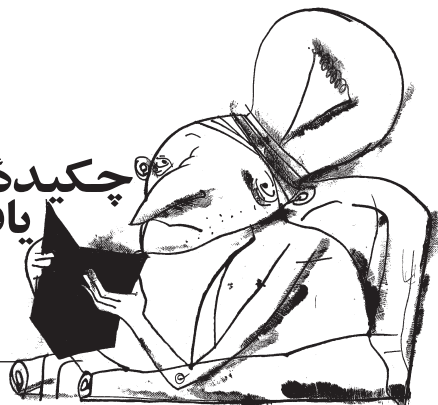

در هیچ امری عجله نکنید، مگر این که تحقیق کنید.
امام علی (ع)

چکیده یافته‌های یک پژوهش

فاطمه حدادی

مقدمه

در چند سال اخیر، به دلایل گوناگون، از جمله نارسایی‌های موجود در کتاب‌های درسی، کمبود معلمان مجرب و آماده شدن برای امتحانات و به خصوص کنکور، پدیده‌ای به نام کتاب‌های کمک درسی از نوع نمونه سؤال و تست‌زنی و حل المسائل، در ایران شکل گرفته است. این پدیده نشانگر وجود نداشتن یک نظام آموزشی مؤثر و سازنده متکی بر اصول اساسی نظری آموزش و پرورش متوسطه و روش‌های نوین تعلیم و تربیت است و بیش‌تر مؤید نوعی شرایط منفعت‌طلبانه و غیرسازنده در کار آموزش و پرورش، زیر پوشش تولید کتاب‌هایی به نام کمک درسی است. برای شناخت دقیق‌تر این مسأله و ارزیابی نحوه استفاده از کتاب‌های کمک آموزشی در دوره متوسطه و ارائه راهکارهایی برای برطرف کردن شرایط بیمار موجود و ارائه الگویی تازه برای تدوین و انتشار کتاب‌های کمک آموزشی، در قالب طرحی پژوهشی، به این پرسش‌ها پاسخ گفته شد.

اشاره

امروزه نقش کتاب‌های کمک درسی و حل المسائل به ویژه تست در بازار نشر کتاب‌های آموزشی پر رنگ شده است. این پدیده با سود اقتصادی بسیار بالا برای تولیدکنندگان آن و بدون هیچ کمکی به پرورش تفکر و خلاقیت دانش‌آموزان، به صورت یک فرهنگ در جامعه آموزشی کشور ثبات یافته است. برای شناخت دقیق‌تر این مسأله، به سفارش گروه پژوهشی برنامه‌های درسی پژوهشکده تعلیم و تربیت، پژوهشی تحت عنوان «ارزیابی کتاب‌های کمک آموزشی دوره متوسطه به منظور ارائه چارچوبی مطلوب برای طراحی و تدوین آن‌ها»، در اسفند ماه سال ۱۳۸۰ توسط نادر سلسبیلی به پایان رسیده است. مطلبی که پیش روی دارید، خلاصه‌ای از گزارش پژوهشی یاد شده است.

سوالات پژوهش

با توجه به تبیین فوق، این پژوهش از نوع پژوهش‌های ارزیابی و تشخیصی در گروه کیفی است که در بخش‌های سه گانه به ترتیب از روش مطالعه زمینه‌یاب، تحلیل محتوا و روش تحلیلی - ترکیبی در الگوسازی سود برده است.

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه نهادهای رسمی مسؤول طراحی و تدوین برنامه درسی دوره متوسطه و تولید و انتشار کتاب‌های کمک آموزشی در وزارت آموزش و پرورش است

جامعه و نمونه آماری

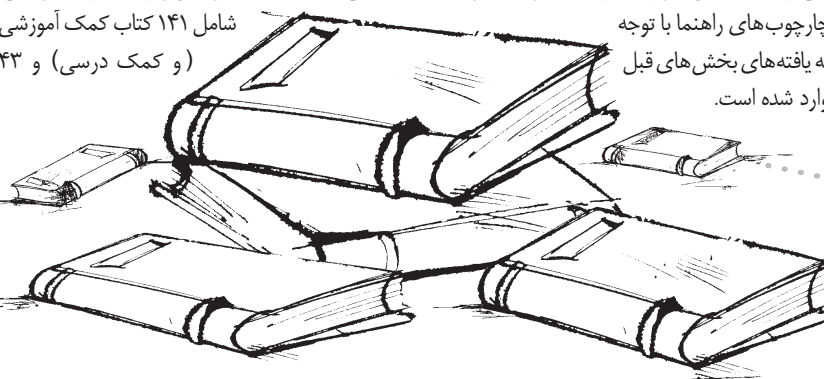
جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه نهادهای رسمی مسؤول طراحی و تدوین برنامه درسی دوره متوسطه و تولید و انتشار کتاب‌های کمک آموزشی در وزارت آموزش و پرورش است. علاوه بر این، برخی نظام‌های پیشرفته آموزشی از نظر تولید و انتشار مواد کمک آموزشی نوشتاری که از طریق جست‌جو در بانک‌ها و شبکه‌های اطلاعاتی، سفارش و دریافت نمونه طرح‌ها، تولیدات نوشتاری کمک آموزشی، مقالات و گزارش‌های پژوهشی منابع و مدارک مورد نیاز آن‌ها به دست آمده است نیز جزو جامعه و فضای نمونه پژوهش قرار گرفته‌اند که به طور مشخص نمونه‌های به دست آمده از کشورهای آمریکا، کانادا و ژاپن هستند.

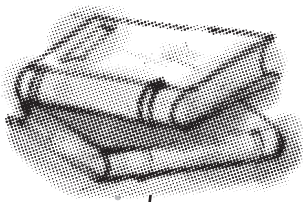
همه نشریات (کتاب‌ها و مجلات) کمک آموزشی (و کمک درسی) تولید شده و منتشر شده مرتبط با دوره متوسطه در دو دهه اخیر توسط نهاد رسمی آن در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، شامل ۱۴۱ کتاب کمک آموزشی (و کمک درسی) و ۴۳

۱. نقش و انواع استفاده از مواد کمک آموزشی نوشتاری بر اساس مبانی نظری حوزه برنامه درسی چیست؟
۲. نقش و انواع استفاده از کتاب‌های کمک آموزشی در برخی نظام‌های پیشرفته آموزشی در دوره متوسطه چگونه است؟
۳. نقش کتاب‌های کمک آموزشی در نظام طراحی و تدوین برنامه درسی دوره متوسطه ایران چیست؟
۴. نقش و انواع کتاب‌های کمک آموزشی تولیدی توسط نهادهای رسمی مسؤول تولید کتاب‌های کمک آموزشی دوره متوسطه در آموزش و پرورش ایران چگونه است؟
۵. چه الگویی برای طراحی و تدوین کتاب‌های کمک آموزشی دوره متوسطه توسط نهادهای رسمی مسؤول آن در ایران می‌توان پیشنهاد کرد؟

روش تحقیق

این پژوهش به دنبال ارائه چارچوبی مطلوب و الگوی راهنمایی برای طراحی و تدوین کتاب‌های کمک آموزشی در نهاد رسمی آن در آموزش و پرورش بوده است. در بخش اول، به تبیین مبانی نظری پژوهش با توجه به مطالعات مرتبط با هدف‌های پژوهش در حوزه برنامه درسی و برخی نظام‌های پیشرفته آموزشی پرداخته شده است. بخش دوم، به مطالعه میدانی در مورد نقش، نحوه استفاده و نوع تولیدات و مطرح شدن کتاب‌های کمک آموزشی در نظام برنامه درسی دوره متوسطه نظری و نهاد تولید و انتشار کتاب‌های کمک آموزشی در آموزش و پرورش می‌پردازد. بخش سوم، به مرحله الگوسازی و ارائه چارچوب‌های راهنما با توجه به یافته‌های بخش‌های قبیل وارد شده است.

پژوهش و در پاسخگویی به سؤالات پژوهش آمده است.

یافته‌های پژوهش

■ پاسخ سؤال اول: پژوهش نشان داد که:

۱. «وسعت دادن به برنامه درسی» و فراتر رفتن از برنامه و کتاب درسی برای کل یادگیرندگان،
 ۲. «غنی‌سازی فردی»، از طریق توجه به تفاوت‌ها و استعدادهای فردی و توسعه آن‌ها،
 نقش اصلی را در طراحی و تولید مواد کمک آموزشی برای دوره متوسطه دارند. البته نقش‌های فرعی اکتشاف، آموزش عمومی و آموزش تخصصی نیز مطرح هستند. از نظر نوع و نحوه استفاده از کتاب‌های کمک آموزشی نیز دو نوع استفاده اصلی وجود دارد:

الف - توسعه یادگیری‌ها و گسترش سواد علمی - فرهنگی و مهارت‌های اساسی چون توسعه خواندن و درک مطلب.
ب - تقویت و تعمیق یادگیری در درس‌های گوناگون.

در تکمیل پاسخ سؤال اول چند ویژگی نیز آشکار شد که خلاصه یافته‌ها در این زمینه، در جدولی (مربوط به گزارش کامل تحقیق) در کنار نقش و انواع استفاده از مواد کمک آموزشی نوشتاری بر اساس مبانی نظری حوزه برنامه درسی دوره متوسطه آمده است.

■ پاسخ سؤال دوم: پژوهش نشان داد که در این

مورد دو نقش اساسی وجود دارد:

الف) نقش توسعه‌ای: در این نقش، منابع و کتاب‌ها در خدمت توسعه یادگیری‌ها، غنا بخشیدن به آن و گسترش علاقه به مطالعه و کنجکاوی قرار دارند. گستره دانشی این کتاب‌ها بیش از کتاب درسی است و اغلب آن‌ها حالت مآخذ و منبع برای کتابخانه مدرسه و فعالیت‌های پروژه‌ای و تکالیف یادگیری دارند. در این نقش، حداقل سه نوع استفاده

مورد کتاب تست درسی دوره متوسطه که به سفارش معاونت متوسطه (دفتر آموزش‌های نظری و پیش‌دانشگاهی) منتشر شده‌اند و همچنین، نمونه‌های جامعی از کتاب‌های درسی، راهنمای برنامه درسی، و راهنمای معلم دوره متوسطه نظری و پیش‌دانشگاهی در نظام سالی واحدی و نیم‌سالی واحدی (۶۹ کتاب در ۷۹ درس) جزو فضای نمونه پژوهش بوده‌اند. با توجه به مشخص بودن چارچوب نمونه‌برداری، نمونه‌گیری به عمل نیامده و حجم نمونه همان جامعه آماری بوده است.

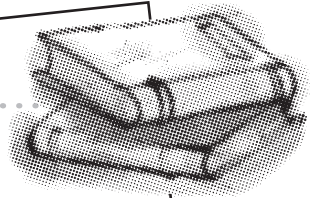
ابزار گردآوری اطلاعات

در بخش اول که عمدتاً به تدوین مبانی نظری اختصاص داشت، مطالعه به صورت کتابخانه‌ای صورت گرفته و ابزارهای آن کتاب‌ها، طرح‌ها، مقالات و گزارش‌های غیر ایرانی و ایرانی جستجو شده به طرق مختلف و مرتبط با دو سؤال اول و دوم پژوهش بوده است. در بخش دوم، از طریق «برگه مطالعه کتاب‌های درسی و راهنمای معلم و اسناد برنامه‌های درسی» و «برگه معیارهای بررسی کتاب‌های کمک آموزشی منتشر شده برای دوره متوسطه»، اطلاعات مورد نیاز برای پاسخگویی به سؤال‌های سوم و چهارم پژوهش جمع‌آوری شده است. در بخش سوم، اطلاعات تحلیلی به دست آمده از داده‌ها جمع‌آوری شده در بخش‌های قبل، در قالب چند جدول راهنما خلاصه شده‌اند و در نهایت سؤال پنجم پژوهش پاسخ داده شده است.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

از آن‌جا که روش انجام پژوهش با توجه به ماهیت آن عمدتاً در قالب زمینه‌یابی و تحلیل محتوا و توصیف بوده است، برای اندازه‌گیری مقوله‌ها و مؤلفه‌ها و تحلیل داده‌های گردآوری شده، از آمار توصیفی، تنظیم جدول‌های فراوانی و درصدگیری استفاده شده است که شرح تفصیلی آن در فصل‌های چهارم و پنجم

مورد تأکید است:

۱. تقویت حل مسأله و کاوشگری،

۲. توسعه خلاقیت و تفکر خلاق،

۳. توسعه شناختی و مهارت های اساسی یادگیری، به خصوص توسعه خواندن و درک مطلب و استفاده از روزنامه و مجله و کتاب.

ب) نقش درمانی و تقویتی: نقش غنی سازی و تقویت فردی در گروه مستعدتر، یا درمان و تقویت دانش آموزان دارای مشکل در یادگیری، در تولید کتاب های آموزشی در نظام های پیشرفته آموزشی مورد تأکید است. نوع استفاده در این نقش عمدتاً به صورت تقویت و درمان ناتوانی های مربوط به خواندن، نوشتن خلاق، بیان شفاهی و کتبی و ایجاد زمینه برای کسب تجربه های لذتبخش و نشاط آور توسط دانش آموز دوره متوسطه است.

نتایج به دست آمده نشان می دهند، در مجموع نقش کتاب های کمک آموزشی در نظام طراحی و تدوین برنامه درسی دوره های متوسطه ایران، بسیار ضعیف و کم رنگ است

■ **پاسخ سؤال سوم:** پژوهش در پاسخ به سؤال سوم، به بررسی و تحلیل محتوای کتاب های درسی و راهنماهای برنامه درس های گوناگون و ارائه یافته ها در شش بخش به شرح زیر و در قالب جدول های آماری پرداخته است:

۱. ارجاع به نقشه، کتاب های مرجع، روزنامه و مجلات تخصصی در برنامه درسی؛

۲. ارجاع به کتاب های کمک آموزشی و تکمیلی به عنوان کمک درسی و استفاده از آنها؛

۳. ارجاع به کتاب های کمک آموزشی و تکمیلی در جهت توسعه یادگیری ها؛

۴. توجه به برنامه درسی در قالب بسته آموزشی؛

۵. نقش کتاب درسی در برنامه درسی دوره متوسطه؛

۶. نقش معلم و دانش آموز در برنامه درسی دوره متوسطه.

در اغلب کتاب های درسی دوره های متوسطه، فعالیت های یادگیری برنامه درسی محدود به کتاب درسی است و فراتر از آن نمی رود

نتایج به دست آمده نشان می دهند، در مجموع نقش کتاب های کمک آموزشی در نظام طراحی و تدوین برنامه درسی دوره متوسطه ایران، بسیار ضعیف و کم رنگ است. تنها در معدودی از درس ها، همچون جغرافیا، شیمی و بینش اسلامی، آن هم به میزانی محدود و بسیار کم، به منابع کمک آموزشی مثل نقشه، کتاب های مرجع، روزنامه و مجلات تخصصی ارجاع و از آنها استفاده شده است که آن هم از نظر گسترش اطلاعات و سواد درسی است و بیش تر به صورت معرفی منابع در انتهای کتاب و فصل ها و یا در راهنماهای برنامه درسی و کتاب معلم، و در حد اشاره است. از نظر تأکید بر جنبه آموزشی و توسعه یادگیری ها، توسعه مهارت های علمی، تقویت کنجکاوی و خلاقیت، انجام پروژه های علمی و هنری از طریق مراجعه به کتاب های کمک آموزشی در برنامه و کتاب های درسی، زمینه ای فراهم نیست.

در اغلب کتاب های درسی دوره متوسطه، فعالیت های یادگیری برنامه درسی محدود به کتاب درسی است و فراتر از آن نمی رود. نوع فعالیت های یادگیری مطرح شده در کتاب های درسی، در اکثر قریب به اتفاق درس ها حاکی از اقتدار معلم و محتوای درسی و نقش غیرفعال دانش آموز است. نظام برنامه

شده‌اند. بدین ترتیب، یک سوم تولیدات کمک آموزشی دوره متوسطه دفتر انتشارات کمک آموزشی و انتشارات مدرسه، کتاب‌های کمک درسی ریاضی هستند.

۳. پس از ریاضی، کتاب‌های کمک آموزشی حوزه‌ی علوم بیش‌ترین تعداد تولیدات را به خود اختصاص داده‌اند (حدود ۲۵ درصد). در این زمینه بر عکس ریاضی، کتاب‌های کمک آموزشی با تأکید بر جنبه آموزشی (غیر درسی) و توسعه یادگیری‌های علمی، سهم بیش‌تری از تولیدات را دارند. کمی بیش از ۷۰ درصد کتاب‌ها و نشریات منتشر شده در این گروه قرار می‌گیرند.

۴. پس از دو حوزه‌ی ریاضی و علوم، تعداد کتاب‌های کمک آموزشی منتشر شده در سایر رشته‌های موضوعی در مقایسه با این دو حوزه اصلی، محدود و کم است (در مجموع، کم‌تر از ۳۰ درصد کل تولیدات) که حکایت از تفوق موضوعی این دو زمینه نسبت به سایر زمینه‌ها در حوزه انتشارات کمک آموزشی و سمت‌گیری تولیدات دارد. این تفوق ناشی از موضوع مداری و امتحان مداری و تأکید بر درس‌های اصلی در برنامه درسی دوره متوسطه و اهمیت آن‌ها در ارتباط با کنکور و ادامه تحصیل است.

۵. خلاصه نتایج مربوط به «نوع» و «نقش» کتاب‌های کمک آموزشی منتشر شده دوره متوسطه در حوزه‌های نه‌گانه فوق در جدولی (موجود در گزارش کامل تحقیق) آمده است. از نکات مهمی که در این جدول مشاهده می‌شود این است که نوع کتاب‌های کمک آموزشی (و کمک درسی) تولید شده در اکثر حوزه‌های موضوعی، به جز ریاضی و زبان خارجی، در وهله اول از نوع افزایش دانش و اطلاعات، و سپس از نوع

درسی موضوع مدار و امتحان مدار دوره متوسطه و به خصوص پررنگ بودن نقش کنکور در پایان دوره متوسطه، به طور غیر مستقیم استفاده از انواع کتاب‌های تست، تمرین و حل مسأله را در شکل‌ها و انواع گوناگون تشویق کرده است.

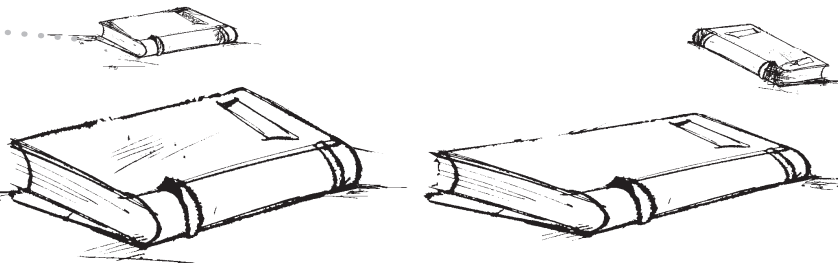
■ پاسخ سؤال چهارم: پژوهش برای پاسخ به سؤال چهارم، به ارزیابی «نوع» و «نقش» ۱۴۱ عنوان کتاب و نشریه کمک آموزشی، منتشر شده توسط «دفتر انتشارات کمک آموزشی» و «انتشارات مدرسه» برای دوره متوسطه پرداخت. ارزیابی این کتاب‌ها در دو قالب، با تأکید بر جنبه کمک آموزشی یا جنبه کمک درسی و تقسیم‌بندی و تفکیک آن‌ها در نه زمینه موضوعی مرتبط با:

پس از ریاضی، کتاب‌های کمک آموزشی حوزه علوم بیش‌ترین تعداد تولیدات را به خود اختصاص داده‌اند (حدود ۲۵ درصد)

(الف ریاضی، ب) علوم (تجربی و زیستی)، ج) علوم انسانی و اجتماعی، د) زبان و ادب فارسی، ه) فنی و حرفه‌ای (طراحی و ساخت)، و) هنر، ز) دین، قرآن و عربی، ح) زبان خارجی، ط) تربیت بدنی، و ی) متفرقه و موضوعات دیگر صورت گرفته است. نتایج به دست آمده، به قرار زیرند:

۱. حدود ۴۵ درصد کتاب‌های کمک آموزشی تولیدی بر جنبه کمک درسی تأکید دارند.

۲. حدود ۵۰ درصد کتاب‌های کمک آموزشی منتشر شده برای دوره‌ی متوسطه را کتاب‌های مرتبط با موضوع ریاضی تشکیل می‌دهند. که کمی بیش از ۷۰ درصد آن‌ها، با تأکید بر جنبه کمک درسی ریاضی منتشر

فرهنگ و مرجع است. در حوزه ریاضی و زبان خارجی، اکثر کتاب‌ها با تأکید بر جنبه کمک درسی و از نوع تشریح موضوع درسی و تست درسی است. کتاب‌های از نوع کتاب کار، فعالیت‌های یادگیری علمی، پروژه تحقیق، مقاله نویسی، توسعه مهارت‌های خواندن و نوشتن بسیار کم هستند و جایشان در تولیدات خالی است. نقش کتاب‌های کمک آموزشی (و کمک درسی) تولید شده نیز در حوزه ریاضی و علوم که اکثریت کتاب‌های منتشر شده کمک آموزشی (و کمک درسی) دوره متوسطه را تشکیل می‌دهند، نقش تقویت و تکمیل دانش موضوعی است. در سایر حوزه‌ها و زمینه‌های موضوعی، این نقش تا حدودی متفاوت است و نقش گسترش سواد عمومی، شامل جنبه‌هایی چون کسب اطلاعات تاریخی و گسترش اطلاعات جانبی دانش آموز نیز مورد تأیید است. نکته مهم این است که در حوزه ریاضی و علوم و اکثر حوزه‌های دیگر، تولیدات منتشر شده کمک آموزشی (کمک درسی) دوره متوسطه بر نقش تقویت مهارت حل مسأله پژوهشی، توسعه خلاقیت، کنجکاوی و جست‌وجوگری تأکید ندارند و این نکته‌ای بسیار قابل توجه است.

■ پاسخ سؤال پنجم: برای ارائه الگوی راهنمای طراحی و تدوین کتاب‌های کمک آموزشی دوره متوسطه و پاسخ به سؤال پنجم پژوهش، با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش و یافته‌های مربوط به پاسخ سؤالات اول تا چهارم پژوهش، سه جدول راهنما تهیه شده است:

□ جدول راهنما برای خطوط راهنمای طراحی و تدوین کتاب‌های کمک آموزشی دوره متوسطه، برگرفته از مطالعه در مبانی

نظری و پیشینه پژوهش،

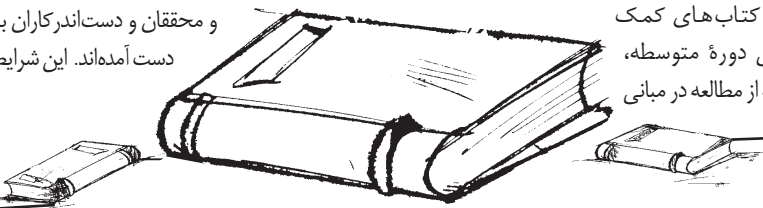
□ جدول راهنما در مورد ویژگی‌ها و محدودیت‌های موجود در دو نهاد برنامه‌ریزی درسی و تولید کتاب‌های کمک آموزشی بر اساس یافته‌های پژوهش در پاسخ به سؤال‌های سوم و چهارم،

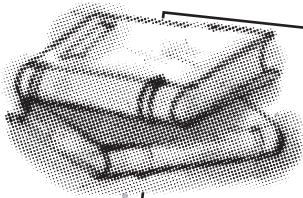
□ جدول راهنما شامل خطوط راهنمای حاصل از خلاصه نظرات صاحب‌نظران، محققان و دست‌اندرکاران غیرایرانی و ایرانی حوزه پژوهش کتاب‌های کمک آموزشی.

با توجه به این جدول‌های راهنما و خطوط به دست آمده برای الگوسازی، به الگوپردازی برای طراحی و تدوین کتاب‌های کمک آموزشی دوره متوسطه توسط نهاد رسمی مسؤول آن در آموزش و پرورش پرداخته شده و از طریق پیشنهاد الگوی راهنما برای طراحی و تدوین کتاب‌های کمک آموزشی دوره متوسطه، سؤال پنجم پژوهش پاسخ داده شده است. نکات و موارد اساسی در الگوی پیشنهادی به شرح زیر است:

۱. این چارچوب راهنما شامل دو بخش است: الف) شرایط تسهیل‌کننده و بعضی الزامات برای تحقق الگوی راهنما در نهاد نظام آموزشی، نظام طراحی و تدوین برنامه درسی و نهاد مدرسه و معلمان، و ب) چارچوب الگوی راهنمای پیشنهادی برای طراحی و تدوین کتاب‌های کمک آموزشی در نهاد تولید و انتشار کتاب کمک آموزشی.

۲. «شرایط تسهیل‌کننده و بعضی الزامات برای تحقق الگوی راهنما» که به خصوص در نهاد نظام طراحی و تدوین برنامه درسی به صورت الزامی مطرح شده‌اند، از طریق فرایندی تحلیلی روی نتایج مربوط به خطوط راهنما برای طراحی و تدوین کتاب‌های کمک آموزشی دوره متوسطه و خطوط راهنمای حاصل از خلاصه نظرات صاحب‌نظران و محققان و دست‌اندرکاران به دست آمده‌اند. این شرایط

تحولات آتی در نهاد تولید و انتشار کتاب‌های کمک آموزشی در وزارت آموزش و پرورش باشند.

پیشنهادهای

شش پیشنهاد اساسی پژوهش به مدیران، صاحب‌نظران، کارشناسان و دست‌اندرکاران طراحی و تدوین برنامه‌های درسی متوسطه و طراحی و تدوین و انتشار منابع آموزشی نوشتاری و کتاب‌های کمک آموزشی در آموزش و پرورش، در آخرین قسمت گزارش ارائه شده‌اند. این پیشنهادات به طور خلاصه در ارتباط با موارد زیر هستند:

۱. ضرورت تحول در طراحی و تدوین

برنامه‌های درسی دوره متوسطه.

۲. تحول در نوع تولیدات کمک آموزشی در

دو نقش «توسعه برنامه درسی» و «تقویتی، درمانی و غنی‌سازی فردی» و ارتباط ارگانیک با تحولات نظام طراحی و تدوین برنامه‌های درسی.

۳. تغییر اساسی در نقش، ساختار و

سازماندهی فعالیت‌ها در نهاد تولید و انتشار کتاب‌های کمک آموزشی در آموزش و پرورش.

۴. مسؤولیت‌پذیری نهاد تولید و انتشار

کتاب‌های کمک آموزشی در آموزش و پرورش نسبت به آموزش مستمر ناشران، معلمان، مؤلفان، خانواده‌ها و دانش‌آموزان.

۵. توافق روی معیارهای اساسی در طراحی

و تدوین مواد نوشتاری و کتاب‌های کمک آموزشی و ارزیابی و انتخاب تولیدات.

۶. پرهیز از ساده‌انگاری و به کارگیری

روش‌های سطحی و نمایشی در جهت ایجاد تحول.

و مشخصات، در سه نهاد: الف) نظام آموزشی، ب) نظام طراحی و تدوین برنامه درسی و ج) مدرسه و معلمان، مشخص‌کننده زمینه‌ها و تحولاتی هستند که به منظور موفقیت و تحقق الگوی پیشنهادی برای طراحی و تدوین کتاب‌های کمک آموزشی در نهاد انتشارات کمک آموزشی در آموزش و پرورش، توجه بدان‌ها ضروری است.

پیام اصلی پژوهش در این بخش آن است که برای تحول در نظام طراحی و تولید کتاب‌های کمک آموزشی، تحول در نظام برنامه درسی دوره متوسطه به صورت یک پیش‌نیاز و در راستای دور شدن از نظام سنتی کتاب درسی و انتقال معلومات فشرده از طریق کتاب درسی یکسان برای کلیه دانش‌آموزان، ضروری است. برنامه درسی دوره متوسطه می‌باید فرصت‌های یادگیری فراوانی برای مراجعه به کتاب‌های غیر درسی فراهم کند و زمینه‌ساز مراجعه به کتاب‌هایی برای توسعه یادگیری‌ها و گسترش سواد علمی - فرهنگی، همراه با فرصت‌های یادگیری فراوان برای توسعه مهارت‌های خواندن و نوشتن باشد که دانش‌آموز دوره متوسطه بدان‌ها بسیار نیاز دارد.

۳. بخش دوم، «چارچوب الگوی راهنما در نهاد تولید و انتشار کتاب کمک آموزشی»، در الگوی پیشنهادی، مشخص‌کننده، شرایط و مشخصات الگوی پیشنهادی در چهار مؤلفه به این شرح است: «نقش و نوع کتاب‌ها» که در واقع جهت‌گیری مطلوب در طراحی و تدوین و انتشار می‌باشد، «معیارهای اساسی در طراحی و تدوین و انتخاب و ارزیابی تولیدات»، «ویژگی‌های ساختاری و سازماندهی مورد نیاز» برای رسیدن به تولید و انتشار مطلوب، و «بعضی ویژگی‌ها و ملاک‌های اساسی در طراحی و تدوین و انتشار» در نهاد تولید و انتشار کتاب‌های کمک آموزشی. این شرایط و مشخصات نیز از طریق فرایندی تحلیلی روی نتایج مربوط به خطوط راهنما و ویژگی‌ها و محدودیت‌های مندرج در جدول‌های سه‌گانه راهنما به دست آمده‌اند و می‌توانند جهت دهنده به فعالیت‌ها و

